

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VII. V Ljubljani 15. februarja 1867. List 4.

Vesela pomlad.

Topleje nam sije že solnce rumeno,

Cvetice že milo pozdravljajo nas,

Oznanjajo zgodnjo pomlad nam zeleno —

Prišel da je zlati, želeni nam čas.

Vé trate domače, dihajte veselo,

Morivno meglevje zgubilo se je!

Krasnejše zdaj cvetje bo vaše cvetelo,

Osoda milejša naproti vam grè.

Jakoslav.

Kaj storiti, da otroci radi v šolo hodijo.

Spisal **Fr. Govekar.**

Mnogokrat starši svojih otrok ali iz hudobije, ali iz nevednosti ne pošiljajo radi v šolo; dostikrat je pa tudi učitelj kriv, da otroci ne hodijo radi v šolo. Najbolji pripomoček zoper hudobijo so postave, ki staršem ukazujejo, da naj svoje otroke pošiljajo v šolo; zoper nevednost je pa podučevanje, in tù je učitelj sam naj boljši pripomoček. Učitelj naj si prizadeva, da je pri vseh ljudeh brez vsega madeža in vsem v vseh rečeh lep zgled. Tako si pridobiva ljubezen in spoštovanje pri starših, kar stori, da mu starši zaupajo svoje otroke, pričakovaje, da jih bode dobro in kersansko izrejal. Prizadeva naj si

učitelj tudi, da otroke kaj nauči, in da jim bo šolski poduk resnično kdaj kaj koristil.

Da otroci radi v šolo hodijo, naj učitelj otrokom kaže, 1. da ga veseli poučevati. To napoti otroke, da dobé tudi oni veselje do učenja. Ako pa učitelj pri vsaki priložnosti kaže le nevoljo, ter vedno toži, kako težko je učiti, in kaki reveži so učitelji, potem si tudi učenci mislijo, da je šola in učenje sploh neprijetna reč. Ubožec je učitelj, kteremu je učiteljski stan težak in pust, in je le takrat dobre volje, kedar so počitnice. Bolje bi bilo, da bi bil vse kaj drugega, kakor pa da je učitelj. Kako se more potem pričakovati, da bi bili učenci radi tam, kjer je tudi njih učitelj nerad, ali da bi jih to veselilo, kar je učitelju zoperno in neprijetno? Res je, da ni kaj prijetno učitelju, ki se mora dan za dnevom ukvarjati in truditi v prahu in soparici v družbi sirovih in nepokornih otrok; pa je tudi resnica, da ima vsaki stan svoje prijetnosti in sitnosti. Nevolja v kakem stanu pa stan le še bolj obtežuje in grení; treba je tedaj, da se učitelj popolnoma vdaja svojemu namenu, ter si vedno prizadeva, da si vse neprijetnosti dela prijetne. Revež je, kateri svoja opravila opravlja nevoljen in prisiljen. Učitelj naj se trudi, da učenci sami spoznajo, kako ga veseli biti v njih družbi, in da si prizadeva za njih pravo srečo. Kdor tega ne razumé, temu je poučevanje le muka, učencem se pa zdi učenje le nekaka sitnost in grenkoba, ne pa veselje.

2. Učitelj naj bo pri otrocih vedno veselega serca in dobre volje. Ako je učitelj s svojim stanom zadovoljen, je lahko vesel, ter občuti in spozná, koliko s tem koristi sebi in učencem, koliko si pa tudi sebi in učencem lahko škoduje, ako nima te čednosti. Naj ti kdo ponuja zlato jabelko v sreberni posodi, če pa ima zraven kisel in pust obraz, ne mikajo te darovi. Tako je tudi pri poučevanji. Kje moreš pričakovati kaj sadú od zlatega nauka modrosti in kreposti, če prihaja iz suhe duše in črnega obraza! Se vé, da ni kar si bodi lahko gospodariti z dobro voljo, ker le premnogo je vzrokov, da učitelj ne more biti vedno vesel; vendar je to njegova dolžnost, da se kolikor toliko vedno premaguje in nekako sili, da se učencem vselej kaže dobrovoljnega, ne pa nezadovoljnega in črnega. V šolo stopivši naj učitelj pusti zunaj šole vse svoje čmerne misli, ter naj se razvedruje z nedolžno in neskerbno mladino. To moč — se kazati vedno dobre volje — naj ima pa učitelj v

svoji oblasti saj toliko časa, dokler je pri učencih. Ako prideš v veselo in živo mlado družbo s potertim in čmernim obrazom, vedi, da bode to učence oplašilo in pobilo, in da ti potem še zaupali ne bodo, in ako se te nevedoma bojé, pa tudi radi ne hodijo k tebi.

3. Učitelj naj z učenci ravna ljubeznjivo in prizanesljivo. Učitelj naj tedaj z učenci dela ravno tako, kakor dober oče; naj jih podučuje, opominja, svari in tudi kaznuje, kedar je treba. Tako si pridobuje njih ljubezen in zaupanje, ktereга ni nikomur bolj treba, kakor učitelju, ako hoče spešno delati v svojem poklicu. Učitelj s to lastnostjo si nadomestuje marsiktero drugo pomanjkljivost, si pridobuje otročja serca, ter doseže prej in gotovše obilniši sad, kakor drugi pri vsi svoji izverstnosti brez te lastnosti. Mnogo izverstnih učiteljev bi dvakrat — trikrat več sadú doživelo, ako bi jim ne manjkalo te lepe čednosti.

4. Učitelj naj ne uči ničesa, kar ne more učencem zavoljo njih nezmožnosti dobro pojasnovati.

Tukaj kaže učitelj svojo modrost, kako pozná otroško dušo in nje zmožnosti. Obče je znano, da stvar, ktere kdo ne razumé, ga tudi ne veseli. Pripravljaj tedaj prej učence za nauk, pogovarjaj se ž njimi le o znanih in lahkih rečeh, ter na to pridevaj jim neznano, da sami tega ne zapazijo. Ravnaj se zvesto po pravih vodilih, ter nikoli ne pozabi, da otroci ne razumijo in nezapopadejo, ako že ti razumiš, in tudi ne tako naglo, kakor znabiti ti misliš. Zraven pa tudi vedi, da se že v navadnem življenji nihče rad kaj ne uči, od česar ne pričakuje kaj dobička in koristi; ravno tako je tudi z učenci pri učenji. Povej tedaj učencem, kdaj bodo to, kdaj uno v življenji rabili. Povej jim pa tudi v prav živih in resničnih zgledih, kdaj in pri kateri priložnosti in zadevi je koristilo temu pa unemu, da je to vedil in znal, unemu pa škodovalo, ker ni tega ali unega vedil. To jih spodbuja, da so pridni, da potem nauk toliko pazljivše, željnejše in boljše poslušajo, ter si ga bolj vtiskajo v serce in spomin. Prizadevaj si, da bode tvoj nauk zraven tega tudi mikaven, ne pa dolgočasen!

5. Učitelj naj učence napeljuje, da to, kar se uče, tudi djansko rabijo. Ako pustiš, da učenci sami poskušajo svoje moči, potem kedar kaj pravega zadenejo ali uganejo, sami sebi vedno več zaupajo in verjamejo, to jih zelo veseli in spod-

buja, da so pridnejši, ker tako sami naj več spoznajo, kaj jim nauk koristi. Zato naj učitelj vedno le zbuja njih moči, jih vodi in napeljuje, in zmika misel na misel iz njih duše. Samostojnih pa vendar nikdar ne sme pustiti, ker to bi jih naredilo le prevzetne, ter bi bilo za napredek zelo škodljivo. Povsod naj bo učitelj voditelj, učenci pa delavci; naris naj jim on naredi, izdelujejo naj ga pa učenci. Potem naj jih vedno vodi, da se vse lepo redno versti in dobro in terdno dela, razvija in zveršuje. Kar je pretežko, naj jim lajša, kar ne razumejo, naj jim jasni, in kar jim manjka, naj jim pa dodaja in popravlja. Učitelj naj ima vedno pred očmi pregovor, ki pravi: „Delo kaže moža“ — in pa sladko svest, da dobro dela, ker to vterjuje njega in njegove učence.

Knjižnica ljudskega učitelja.

Ni še davno, odkar je prinesel „Slovenec“ žalostno novico, da se še nahajajo po raznih krajih naše mile Slovenije učitelji, ki jim je za svojo lastno omiko prav malo, ali še celó nič mar. Pripovedoval je namreč neki podučitelj, da je prosil svojega starega učitelja, naj bi mu dal kakošno knjigo, da bi jo bral, kedar mu čas dopušča, toda — bodi ga Bogu milo — stari učitelj, ne imevši pri svojem dolgoletnem šolovanju druge knjige, ponudi mlademu učitelju politično šolsko vredbo priporočevaje mu, naj jo pridno in marljivo prebira, kajti to je vsakemu učitelju naj potrebniša in naj koristnejša knjiga. Ne morem ugovarjati, da ne bi bila omenjena knjiga učitelju zelo potrebna in koristna, in da ne bi smel nobeden učitelj brez nje biti; ali da bi ravno ta edina knjiga učitelja tudi izobraževala in k omiki napeljevala takó, da bi učitelj zadostoval sedanjemu napredovavnemu času, tega nikakor ne razumem; kajti jaz mislim, da če učitelj hoče dan danes napredovati, mora imeti nekaj več knjig, nego samo politično šolsko vredbo, kakošen star „Abecednik“ in pa kake druge stare šolske knjige, ki niso več za nikakoršno šolsko rabo. — Nastala je sedaj druga doba, v kateri vse napreduje in se po zaželeni omiki steguje; tudi učitelj ne sme nikakor zaostajati, marveč posebno on se mora redovito učiti in prebirati knjige in časopise, da zadostuje sedanjemu svetu. To se vé, da komur ni kaj mar za omiko, temu

ni treba niti knjig, niti časopisov. Učitelj pa mora napredovati, on se mora izobraževati in tudi drugim k potrebi omiki na vso moč pripomoči; a k temu potrebuje učitelj obilo dobrih knjig, to je, on mora imeti po svoji zmožnosti dobro osnovano knjižnico. —

„Nikoli nisem sam“, je djal-njega dni neki sloviti učenjak — pokazaje na svojo bogato knjižno zbirko. Tudi ljudski učitelj naj bi rekel: „Nikoli nisem sam! Če nisem pri mladini, sem pa domá, kjer mi je dobra knjiga voditelj, prijatelj in naj ljubši tovarš“. Neki pesnik je djal: „Moja edina želja je, da bi imel majhno hišico, velik vert, nekaj prijateljev, pa — obilo knjig“. Tako naj želi tudi vsaki učitelj. Stanovanje ima že takó vsaki; znabiti tudi kakošen kos verta; a prijateljev, kolikor manj jih kdo dan danes ima, toliko je bolje, in ljudskemu učitelju ne ostaja tedaj drugega, da bi bil zadovoljen, kakor omenjeni pesnik, nego, da si oskerbi knjig — obilo knjig; in ako jih ima precej lepo število, gotova je njegova domača knjižnica. — Knjige naj bodo ljudskemu učitelju prijatelji, naj mu bodo tovarši in svetovavci, in prepričal se bo, da ne bo nikoli slabo izhajal. — Ne mislim pa nikakor reči, da bi moral učitelj imeti polno omaro vsakoverstnih knjig, kakor jih imajo učenjaci; kajti dobro vem, da učiteljski pičli dohodki tega ne dopuščajo. Knjižnica ljudskega učitelja naj se ravna po njegovih dnarstvenih zmožnostih. Da bi pa učitelj tega ne zmogel, temu mi ne more nikdo ugovarjati, kajti poznam učitelje na kmetih, ki imajo zeló pičle dohodke, vendar pa imajo dokaj podučnih in znanstvenih knjig — da! še nekaj več, — knjige so še poverh prav lično vezane in v nalašč zato napravljenih predalih prav okusno vverstene.

„Kakošne knjige pa mora imeti ljudski učitelj?“ bo prašal ta pa uni. Odgovor je lahek. Učitelju naj potrebniši spisi in knjige so prvič take, ki se pečajo z odrejo nježne mladine. Zarad tega mora ljudski učitelj za enake spise in knjige najpred skerbeti, potem še le za druge podučne in kratkočasne. Tudi ni vse na tem, da ima kdo prav obilo knjig, ampak veliko več je na tem, kakošne knjige ima. Učitelj naj najpred skerbi, da ima izbrane knjige o izreji in podučevanji šolske mladine in knjige, ki opisujejo vesoljni svet in domačo zgodovino; za temi naj potrebnišimi knjigami pridejo še le na versto one knjige, ki opisujejo tuje národe in običaje, kakor tudi podučne knjige za mladost in bolj doraslo ljudstvo. To se razumé samo ob

sebi, da mislim samo take podučne knjige, v katerih veje pravi duh katoliške cerkve. Iz enakih knjig naj zajema učitelj tečno hrano svojim malim, pa tudi sam sebi. — Učitelju je treba, kot vsakemu pridnemu delavcu, počitka; in, ali niso lepe, podučne knjige naj bolji počitek trudnemu, onemoglemu učitelju po končanem šolskem delu? — Dobre knjige izobražujejo človeka; in komu je izobraženja bolj potreba, ako ne učitelju, ki ima težavno nalogo, da izobražuje národ. Kdor pa ni sam zadostno izobražen in odgojen, ne more in ne zna drugih izobraževati. Iz vsega tega, kar sem ravno napisal, vsaki lahko spozná, da mora učitelj brati, veliko in pridno brati, in to zamore le tadaj, ako ima precej lepo število knjig, to je, če ima dobro osnovano knjižnico. — Pervi prostor v učiteljski knjižnici pa mora imeti sv. pismo stare in nove zaveze, kajti sveto pismo ostane vedno poglobitna knjiga, iz ktere se zajemajo naj potrebniše resnice sv. vere, kakor iz naj čistejega vira. Zgodbe, ki jih nam pripoveduje sv. pismo, niso izmišljene, ampak edino prave in resnične: so polne duha in poduka za mlade in stare.

Ktera knjiga pa je tudi pripravniša, da bi učitelja tolažila in krepila v njegovih težavah in drugih neizgodah, ako ne sv. pismo? Sv. pismo je tedaj prva in naj potrebniša knjiga vsakemu učitelju brez izjemka, kar je že tudi povedal „Tovaršev Pašnik“ v nekterih listih prav dobro.

Za sv. pismom naj bi se verstile v knjižnici ljudskega učitelja razne knjige o izrejanji in podučevanji sploh; to se vé, da o izreji in podučevanji na kersčanski podlagi. Žalibog le, da nam enakih knjig v našem milem domačem jeziku še precej pomanjkuje. Knjiga o izreji, za katero je rajni domoljub č. g. korar Jožef Poklukar dve sto goldinarjev v svoji oporoki volil, bode nam verlo dobro došla, da bi jo le kdo pisal, ki je izurjen rejnik nježne šolske mladine. *) Nadalje se morajo v knjižni zbirki ljudskega učitelja nahajati razne knjige o posamesnih naukih, kakor n. pr.: o verstvu, zemljepisji, občni in domači zgodovini, rastlinstvu, živalstvu, rudstvu, naravoslovji, sadjereji, čbelarstvu, poljedelstvu, sviloreji i. t. d. Knjižnica bi morala imeti tudi razne pedagoške časopise in potem precej lepo zbirko podučnih knjižic za ljubo mladost. Veliko lepih Šmidovih povestic in drugih je že v našem maternem jeziku na

*) Slišali smo, da se že sklada. Bog daj srečo!

belem dnevu, toda koliko učiteljev je, pri katerih bi človek morda komaj našel eno omenjenih knjižic, ki k večjemu velja le kakih 30 soldov! Koliko učiteljev je še po naših slovenskih šolah, ki ne poznajo družbe sv. Mohorja, ne „Slovenske Matice“, pri katerih bi za majhne krajcarje dobivali lepo število zlata vrednih knjig!

Segajte tedaj pridno po domačih knjigah, dragi učitelji, in snujte si polagoma lepo domačo knjižnico, ki bo gotovo vam in mlademu zarodu, kateri je izročen vaši izreji, in vašemu izobraževanju na prid in korist. Posojevajte pa tudi radi drugim knjige iz svoje domače zaloge, da se tudi oni polagoma izobražujejo. *)

Iv. Tomšič.

Pomenki o slovenskem pisanji.

VII.

T. Dobrovsky, prvi dobri slovanski jezikoslovec, je večkrat pisal o slovanskih govorih, zlasti v česki slovnici (l. 1809 in 1819) in v staroslovanski (Institut. ling. slav. dial. vet. 1822).

U. Kako jih pa imenuje?

T. Imenuje jih narečja (idiomata, Mundarten) ter pravi, da se po gotovih znakih (characteres, Kennzeichen) dajo vrediti v dve versti. Koj v §. 1. poslednje knjige piše: Sermo Slavenicus, rectius Slovanicus aut Slovenicus, sensu latissimo sumptus in duo genera idiomatum dispescitur: in Idioma ordinis primi (A); et in Idioma ordinis secundi (B).

U. Kteri so tisti znaki?

T. Horum idiomatum characteres sunt:

A.

1. raz: razum.
2. iz: izdati.

B.

- roz: rozum
v' (vy): v'dati

*) Kar pa se posamesno ne more doseči, naj se stori z združenimi močmi. Večkrat smo že govorili o učiteljskih knjižnicah in jih učiteljem priporočevali; tudi pri tej priliki naj povemo, kako se je ustanovila neka učiteljska knjižnica. — Trije prijatelji učitelji se pogovoré, da hočejo vsaki mesec ene krajcarje dati za to, da si napravijo nekaj šolskih listov in če bo mogoče, da nakupijo tudi nekaj naj bolj potrebnih knjig. To storé. Ščasoma se jim pridružijo še nekteri drugi, in tako imajo sedaj knjižnico, v kateri je mnogo izvrstnih pedagoških in drugih znanstvenih knjig.

3. 1 epentheticum.

korabl'
zemlja
postavljen

korab'
zemia, zemie.
postaven.

4.

salo, krilo,
pravilo
moliti se.

d. epentheticum:

sadlo, kridlo,
pravidlo.
modliti se.

5. pešti, mošti.
pešt, mošt.
peći, moči.
peč, moč.

peci, moci.
pec, moc.

6. zvézda, cvét.

gvézda, kvét.

7. t', (toj).

ten.

8. pepel.

popel.

9. ptica.

ptak.

studeneo.

studnica.

10. desnica.

pravica.

U. In kako je razredil ali razverstil narečja?

T. Secundum hos characteres si dialectorum species, quarum Grammaticae prostant, examinentur, quinque earum sub *A*, aliae quinque sub *B* comprehenduntur, et quidem,

Sub *A*.Sub *B*.

1. Russica
2. Slavica vetus.
3. Illyrica seu Serbica.

1. Slovacia.
2. Bohemica.
3. Sorabica seu Vendica in Lusatia superiori.
4. Sorabica in Lusatia inferiori.
5. Polonica.

4. Croatica.

5. Slovenica s. Vindica in Carniolia, Stiria, et Carinthia.

Differunt autem dialecti, etiam ejusdem ordinis, non solum vocabulis, sed maxime formis et flexionibus. (Institutiones ling. slav. IV. gl. Metelko, XVIII.)

T. Kaj Dobrovsky! Šafařik — ta jih je še le razdrobil ta, — porečeš.

VIII.

T. Šafařik, slavni slovanski jezikoslovec in zgodovinar je tudi pisal o mnogih prilikah o tej reči; tako p. v slovstveni povestnici (l. 1826), v slovanskih starožitnostih (l. 1837) in v slovanskem narodopisu (l. 1842).

U. Kako pa on imenuje govore slovanske, in po katerih znakih jih je razpostavil?

T. Jezik (jazyk) slovanski, pravi, ima več narečij. Loči se pa v njem dvojni govor ali dvojna mluva (čes. mluva t. j. govor, die Rede, Sprache), po nekterih znamenjih, n. pr. v *A*)

salo, kadilo, moliti se; pal, kral, cvél; zemla, lovlen; motriti; — v B) pa, sadlo, kadidlo, modliti se; padl, kradl, kvétl; zemja, země, loven; patřiti itd.

U. Te znamenja se vjemajo s poprejšnjimi.

T. Slovak M. Hodža je popisal Šafaříkovo razredbo slovanskih narečij slovaški v berilu za nižje gimnazije, katero je sestavil E. Černý, in na svitlo dala Matica slovaška. Ker je lahko umeti, lože od českega, beriva ta spis po slovaški, ali kakor Slovaki sami pravijo, po slovenski:

Šafařík vo svojem spise „Slovanský národopis v Praze 1842“ rozličuje každý jazyk, a tak osobitne slaviansky, na mluvy, mluvy na reči, reči na nářečia, nářečia na podrečia, podrečia na rôznorečia. Toho je takato spôsob:

A. Mluva vychodno-južná:

I. Reč ruská, jej nářečia:

1. veľ'koruské,
2. maloruské,
3. beloruské.

II. Reč bulharská, jej nářečia:

1. staroslovančina (cyrillské nářečie, církevné, starobulharské),
2. novobulharské.

III. Reč ilyrská, jej nářečia:

1. srbské,
2. chorvátské,
3. korutansko — slovinské.

B. Mluva západná:

I. Reč leská, jej nářečia:

1. poľské, a tohoto podrečie kašubské.

II. Reč česká, jej nářečia:

1. české (a moravské),
2. uhorsko — slovenské (slovenčina).

III. Lužicko — srbská reč, jej nářečia:

1. hornolužické,
2. dolnolužické.

IV. Reč polabská, užuž vymierajúca; jej nářečie je jedno: drevianské, už temer vyhaslé.

A tak vedľa toho, jako to Šafařík vystavil, sú v Slaviančiné mluvy dvé, reči sedem, nářečí štrnást', podrečia dvé. (Vid. Slovan. Narodopis str. 5. 6. in Slovenská Čítanka. II.)

Šolsko blagó.

Vaje v pisanji. Bogat umerje, reveža pa Bog vzame. Po po-vožení cesti trava ne raste. Komarja bi koval, ko bi mu kdo podkve delal. Boljši je dober glas kot srebern pas. Dober prijatelj in pa star denar sta veliko vredna. Sej v prihodnjost! Germ ne podere drevesa.

Vsi ljudje vse vedó. Ljudje vsi bratje, bratje vsi národi. Kdor ubogim daruje, Bogú posojuje. Naj bolja luč je Bog. Bodi še tako dragega, mimo čiste duše, ni nič. Greh je v dve plati oster meč. Blagor mu, kdor v Gospoda zaupa, čigar svest je Bog! Spomin je sercalo, ki v njem obličje lastno ogleduješ. Za ljubo imej deželo, kjer si rojen, koder si kruh sluzil, in kamor še za kruhom pojdeš! Tudi počasi se daleč pride. Skušnja je pregovore rodila, poterdila in ohranila.

Sodba o leskovici.

Učitelj J. v I. je imel polno polno šolo, in kjer je polna šola, je tudi polno nerodnosti, ktere mora učitelj pri slabo odrejenih otrocih če ne drugače tudi z leskovim mazilom odpravljati. Učitelj J. tedaj enkrat nekoga nepokornega dečka dobro s palico namaže. Mati slabo odrejenega otroka gre učitelja k sodnji tožit. Zdravnik pogleda dečka, in vidi, da nima druge škode na životu, kakor da je dobro napisan. Slabo se že godí učitelju, in kmali bi bila iztekla huda sodba zanj, da je kriv in da bi zapadel kazni; toda oglasi se učiteljev zagovornik in (argumentum ad hominem) vpraša pričujoče gospode sodnike, če je kateri med njimi, ki bi v svojih mladih letih že ne bil dobil kterikrat takega mazila, in koliko mu je to koristilo itd., ter sklene: »Če iz očitnih sol verzete palico in ne rabite za zdravilo več leskove masti, pa zaprite šole, ker množico razuzdanih otrok večkrat ne krotí in ne ukrotí drugega, kakor to — sicer žalostno in grenko — pa prav tečno in zdatno zdravilo«. Sodniki se premislijo, in učitelja popolnoma oprostijo. — To je resnična zgodba; prevdarite pa, ljubi tovarši učitelji: kdaj, pri kom in koliko se sme rabiti to solsko zdravilo!

—0—

S o n e t.

Naj bil v ozidji tvojem bi, Ljubljana,
 Iskal v deželi Lahov sreče raja,
 Kjer ljuba večna se pomlad obhaja,
 Na Jutrovem, kjer rase sladka mana, —
 Bi bila moč mi kraljevati dana,
 Svetá bi vžival slast — prišlá bi graja,
 Za Eve greh, nikomur ne zataja,
 Rodila, ki ga je — terpljenja rana.

Povsod bi bile zvéste mi sestrice
 Bridkost in radost kot verstne kraljice, —
 Sej sreče niso zvezde mi sijale.

Tù, kamor me osoda je vmestila,
Živeti dalje tukaj naj bi me pustila,
Če složnost, mir, — roké si bote dale!

Ivan Tomšić.

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

(Dalje.)

Sila zanimiv in pa dve gibe važen je pes Parad, ker ga ne kinča samo iskrena ljubezen in zvestoba, ktera se rada pri peseh narajma, temuč tudi preizversten glazben posluh.

O začetku francoskega punta namreč je dirjal vsaki dan neki pes k paradi pred kraljevo palačo, in se je deržal igravcev, ter hodil in postajal kraj njih. Po paradi je odbežal, pa je drugi dan zopet ob pravem času pribežal k ljubim igravcem. S tem se jim prikupi, kerstijo ga Parad, ga kermijo in vzajemno k obedu vabijo. Kteri ga hoče kraj sebe imeti, ga gladi, in mu reče: „Parad, danes obedovaš pri meni!“ Na to gre pes ž njim, se najé, in se zopet poslovi, da bi po svojem nagonu k petju, igri ali v drugo gledišče prav prišel, kjer se je k muzikašem v kak kot stisnil, in je še le po igri odhajal. Ta muzični pes je pa tako le poginil: Šel je z muzikaši nekega polka na Laško, in je imel posebno rad slovečega Desja (Desaix). Ko mu tega miljenca v bitvi marenžkej 14. junija l. 1800. krogla ubije, plane k umirajočemu, in najde v tem hipu po drugi krogli tudi on svojo smert.

Omenim še, da nektera žival tudi igra na orodje; drugim je to le spodtika. Naj pripravniša je opica. Na starih podobah se vidi, kako piska na žveglo ali brenka na strune. Egipčani so pesjoglavno opico učili čerke, ples, piskati in brenkati. S tem si je denarje služila, in jih je vtikala v mošnjo, ktera ji je z rame visela. Vidil sem tudi opico prav dobro kučjašiti, v levici vajat, v desnici bič. Kaj takega se še sihdob vidi. V Parizu je ena na gosle godla. Škoda, da ni povedano kako, kar je bilo naj važneje. Naj beržeje ni preizverstno godla, pa dovolj, če ni bilo slabše od človeškega početnika.

19.

Starsa žival uči in odgoja mlade. Pri živali ni vse prirojen nagon, kakor nekteri mislijo. To že so starodavniki za-

pazili. Modri Aristotelj piše: „Slavica uči svoje mlade“, in Plinij 10, 43: Mladi slaviči poslušajo skerbno stare, in poskušajo pesem; zapazi se še celó, da stari pokrega, mladi pa popravlja. Mojzesova pesem (5. Mojz. 32, 11.) omenja, kako stari orel mladice uči letati. Kdo ne vé, kako mačka mlado uči miši loviti? Prinese ji nekaj pokvečeno mišiko; če je še prečversta, da bi mladi všla, jo še bolj pokveka, da jo mlada lahko vloví. Tako ravnaajo ptice roparice, jastrebi, sokoli itd. Dela Malle je gledal, kako sta stara sokola nad gnjezdo godnih svojih mladíčev plavala in jih veselo klicala. Ko se k njima dvigajo, spustita mrtvo miš ali mrtvega vrabca, za katerim se urno zaženejo; vendar ga s pervega ne vejo v zraku vloviti, pač pa po večkratni skušnji, ker ga jim preje ne pustita pojesti. Pozneje jim prinašata žive, več ali manj pohabljenе tiče; in ko že tudi te dobro lovijo, jih še izurjata v lovu čisto zdravih, in tako doženeta prvotni poduk. Orli si odnesó mlade na herbtu, jih na enkrat s sebestresó, da se vadijo letati, pa so berž zraven, ako kateri peša. Žerjavov poduk smo predi brali. Pa ne samo lastnih mladih, temuč tudi druge svoje verste uči žival. (Prih. dalje.)

Dopisi in novice.

Iz Marlбора. 16. preteč. m. je bila v tukajšnji čitavnici odbo-rova seja, v kateri se je pogovarjalo o Slomšekovem spominiku. Sklenilo se je, da naj se ta spominek postavi na prostoru pred cerkvijo sv. Alojzija in med semeniščem in gimnazijo. Sedaj bodo to stvar pre-sodili še umetniki, in potem ima o tem zadnjo besedo cerkvena oblast, ker je ta prostor cerkven. Kdor je za ta spominek še kaj namenil dati, naj se podviza! — Ta dan je prišel na svetlo tudi prvi list „Slovenskega Gospodarja“ v veliki četrtni. Posebno vrednost mu dajejo djanski spisi o županijskih in drugih národnih rečeh. Verlo! — 25. preteč. m. so umerli tú prečastiti gospod stolni prošt Mih. Pikelj, verli sin matere Slovenije. Naj počivajo v miru!

Od sv. Lenarta na Štajerskem. Kakor slišimo je od slavne c. k. deželne vlade prišlo do posamnih županov vprašanje, kako je kaj z nemščino v slovenskih šolah. Znano je, da je to mi-sel sprožil g. dr. Langer v zadnjem deželnem zboru. Sedaj jo uga-nujejo župani eni tako, drugi tako. Župan, ki sam nekoliko zna nem-ško, hoče tedaj tudi, da se v njegovi šoli uči nemško; ako je kje kak županov pisar, ki je zavihan bolj po nemškem, kakor po domačem ko-pitu, tudi cedi sline po nemščini in na vse strani možem prigovarja, da naj se pulijo za tuji jezik. Čudni odgovori bodo prišli res na dan, če

jih bodo ponemčeni župani ali njih pisarji sami kovali. Zakaj se o toliko važni reči ne vpraša naša častita duhovščina, to je, g. g. župniki in dekani, ki so vendar prvi predniki ljudskih šol? Ne rečemo, da bi ne bilo tu pa tam prav umnih županov in pametnih srenjskih mož, ki dobro poznajo svoje potrebe in bodo o tej reči tudi moško in na korist svojega kraja govorili, — ali bojimo se tudi, da jih je mnogo, ki so slabi, da se dajo pregovoriti in preslepiti, da ne vidijo in ne spoznajo tega, kar jim je naj pred treba — izobraževanja v domačem jeziku. Nikakor ne terdimo, da se nam Slovencem ni treba nemško učiti; dobro pomnimo, kako so naš nepozabljivi vladika Slomšek pisali, rekoč: „Kolikor jezikov znaš, toliko možev veljaš“; ali to mislimo, da v ljudski šoli na kmetih ni kraj, kjer bi se nemščina gojila; kdor se hoče tujega jezika učiti, naj se ga uči posebej na svoje stroške, ne pa na škodo vsemu národu. Zgodovino nam kaže, kaj so nam koristile dosedanje nemške ljudske šole: otroci niso znali ne slovenski, pa tudi ne nemški, in ljudje, ki prirastejo iz takega ploda, so nevarni polovičarji, kateri niso ne krop, ne voda in gotovo ne na slavo domovini in tudi ne na korist državi. Učitelji, prevdarite tudi vi to reč, in ne zanemarjajte tu svoje dolžnosti! — v —

Iz Celja. Dovoli, dragi „Tovarš“, da ti tudi jaz enkrat nekoliko verstic pišem! Težka je naloga vsakega učitelja in sveta njegova dolžnost, ktere spolnovati pozabiti ne sme; velike so zasluge njegove nevtrudljive delavnosti. Po vsi moči si prizadeva, da bi izročene otroke gojil v strahu božjem, da bi jim potrebnih naukov v glavi in v sercu vkoreninil, in jih po tem takim za djansko ali družinsko življenje pripravil na zaželeno stopinjo. Njegova skerb je, da učenci iz šole stopivši ne bi zapustili učilnice in učitelja s prazno glavo, nego imeli terdno podlago, na katero bi potem nadaljevali, naj postane kateri izmed njih kmet, rokodelc, kupčevavec, vojak ali kar si bodi. Kratko rečeno: učitelj, ki se zavé in svoje dolžnosti zvesto in na tanko spolnuje, je velik dobrotnik ne samo srenji, v kateri biva in podučuje, ampak tudi državi. — Da pa učitelj more popolnoma svoje dolžnosti spolnovati, da ne dela in uči kakor stroj vedno naprej po starem kopitu zastran ljubega vsakdanjega kruha, in da ne zaostaja v znanostih in vednostih, ktere so njegovemu stanu potrebne, je prva njegova skerb, da s časom tudi naprej hiti, napreduje in se izobražuje, kolikor je naj več mogoče, da ni zadnji, kedar bi imel biti prvi. Sedaj se od učitelja več zahteva, kakor v poprejšnjih časih. Stopimo tedaj na noge, posebno mi, kateri smo še le pred nekoliko časa stopili v ta imenitni in težak stan; bodimo po vsi moči zvesti svoji nalogi in dolžnosti in sicer z združenimi močmi; spodbujajmo eden drugega, posnemajmo, kar vidimo pri izverstnih in skušenih šolskih možeh; deržimo se tega, kar nas uči vsakdanja skušnja, da bomo vredni svojega imena. Nikar ne mislimo, da smo po doveršenem pripravnstvu že dovolj pripravljeni in izurjeni za svoj poklic. Učiteljsko pripravnštvo nam je le podlaga in začetek našega delovanja; na to podlago moramo nevtrudeno naprej zidati. Pomnimo, da je le tisti pravi in koristni učitelj, kateri je vedni učenec. Človek nikoli dovolj ne vé in ne zna,

Pervo je, da se sami izobražujemo, potem moremo tudi druge izobraževati. Potrudimo se v šoli tako učiti in se obnašati, da bo naše prizadetje dober sad obrodilo, kajti iz šole — namreč iz dobre šole — rastejo tudi boljši časi. Bog k temu pomози! J.—ci—.

Iz Zagreba. Naše društvo: „učiteljska zadruga“ veselo napreduje; 22. preteč. m. je imel upravni odbor tega društva sejo, v kateri se naznanja mnogo lepih zbirkov na korist „zadruga“. Kaj pa delate vi, Kranjci, s svojo družbo „v pomoč učiteljskim vdovam in sirotam“, ker ne slišimo nobenega glasa več o njej? — Tù je ravnokar prišel na dan „Naravoslovni Abecedar s poučnimi stihovi“. Izdal g. Lav. Hartman. Slike se stikajo z dotičnimi začetnimi pismeni; se vé, da je ta knjižica le namenjena mladini za zabavo, ne pa toliko za poduk. A.

Iz Istre. Tukajšnjemu šolskemu višjemu ogledništvu se je postavno naročilo, da naj dobro čuva, da se v prvem razredu ondašnjega šolskega okroga učenje v maternem jeziku deli, to če reči: v ilirskem ali slovanskem, to je v tistem jeziku, ki ga šolska mladina ali govori domá, ali pa, v katerem se keršanski nauk odraslim v cerkvi naznanja; k učenju drugega deželnega jezika naj se malo po malo še le v drugem razredu takrat prestopi, ko so se otroci že v maternem jeziku početnih nauk naučili, to je mehaniškega branja in pisanja, in so dospeli do one stopnje, na kateri se to umé, kar se bere? — Tako okrožnica preslavne teržaške škofije. (Po „Slov.“)

Iz Notranjskega. Še vedno se med ljudmi nahajajo nekteri, ki mislijo in terdijo, da namen in naloga ljudske šole je ta, da se otroci v njih ponemčujejo. Ni davno, kar sem naletil na modrijana, kateri je rekel, da otroci le takrat kaj znajo in vedó, ako se v šoli vadijo nemški. „Kaj neki so sedanje šole“, pravi on, „ker otroci se drugega nič ne naučé, kakor to, da znajo iz molitvinih bukvic nekoliko brati. To ni nič; ali nekdanje šole so bile drugačne; otroci so se naučili kaj nemško. V naši vasi“, modruje mož dalje „so bili iz ene hiše trije fantje oficirji, kar bi ne bili nikoli, ako bi se ne bili v domači šoli nemško naučili“. Na zadnje pa pravi: „Že vem, zakaj nočete sedaj nemško učiti, menda zato, ker hočete, da je folk neumen in zabit“. — Takim ljudem oči odpirati, je kaj težavno; bolje je, da jih pustimo, naj jih zmodrujejo boljši časi! Boljši časi za naše šole pa bodo takrat, ko bo naš jezik imel pri gosposki pravo veljavo, da bo kmet vsa pisma od gosposke dobival slovenska, da jih bo sam lahko prebiral. Sedaj se mu zdi, da mu domači jezik res ne koristi več, kakor toliko, da v cerkvi moli iz molitvinih bukvic. Naj bi naši deželni poslanci tišali med drugim tudi na to, da naj se povsod brez izjemka kmetu nikoli drugače ne dopisuje, kakor v njegovem domačem jeziku. To je vendar prav naravna reč, ktera se drugače ne more misliti, — in vendar se ta zlata pravica še tako malo spolnuje.

Lovračev.

Iz Ljubljane. M. M. Povedal sem v 1. l. t. l., kako se „Freie pädagogische Blätter“ neznano bojé Jezuitov, in kako je temu listu pedagogika pri Jezuitih strašno nevarna in škodljiva, dasiravno je pre-

tekale dni na Dunaji neki kandidat za deželne poslance volilcem na vsa usta rekel, da so Jezuiti le bav bav za male in politično mladotne; pravi Jezuiti *) so pa jezični dohtarji, ki stavijo na verh, kar je spodej, in imajo usta polna sladkih obljub, ko se ljudstvu ponujajo; a njih skerb pa je, da ostanejo zmirom tam, kjer so častne in mastne službe.

Ko pa danes „freie pädagogische Blätter“ v misel jemljem, hočem povedati, kako da ta list sodi tudi o Slovencih. **) Da se od lista, ki svojo učenost nabira iz obeh „Preš“ in druge take soderge, nimamo nadjati pravične besede o Slovanih, se razumé samo po sebi; da pa v enem listu na eni strani hvali, kar na drugi graja, to se nam pa nad vse zdi čudno ali vsaj nedosledno. — Na 25. strani ima dopis iz Ogerskega, ki med drugim pravi: „Bahova vlada je bila v mnogih ozirih Avstriji nevarna; tudi Ogersko vé od tega povedati. Omikonosci tiste dobe so si v glavo postavili, da hočejo šole prenarajati in tako ljudstvu vzeti národnost. Prezerli so pa, da šole predstavljajo národ, in kdor se jih poslužuje zoper národ, hoče národ vsmeriti z njegovim lastnim orožjem. Tako kratkovidno ravnanje je moglo spodleteti, posebno pa na Ogerskem, kjer se národ tako krepko zavéda, in kjer ga v celi deželi ni zavoda, kateri bi hotel ljudstvu jemati národnost. Bahovci sploh so slabo razumevali ogerski národ, prišli so kot vradniki v deželo, niso razumeli ogerskega jezika, še manj pa njegovega duha. Vendar pa vsak razumé, da znanje z ogerskim jezikom naj več pripomore, da se spozná značaj ogerskega ljudstva. V jeziku je nekaj terdega in okornega taki je tudi značaj našega ljudstva Bahova doba je za nami, rane, ktere je vsékala našemu šolstvu, se še niso zacelile. Še le potem, ko se politične homatije poravnajo in ko Ogersko stoji terdno na svoji deržavni stopnji in se bo národ mogel svobodno gibati in razvijati, bodo se naše šole povzdignile“.

K temu dopisu bi mogli mi iz svojega slavjanskega stajališča marsikaj pristaviti; poglobitna reč pa nam je danes priznanje národnega izobraženja po šolah, za kar se tudi mi kakor vsak národ, smemo poganjati; zapomnimo si pa tudi to, kar „freie pädagogische Blätter“ tudi za pravično spoznajo, da bomo toliko ložeje razumeli, kar beremo na drugi strani, pod napisom pädagogični razgled: „Iz našega cesarstva ni nič kaj posebnega Spomina vredno pa je poganjanje Slovencev po Koroškem živečih, da se v nemškem jeziku po ljudskih šolah zopet podučuje. To prizadevanje nam očitno in določno kaže, da ima nemško ljudstvo nalogo pripeljati druge národe do omike. (Smo že večkrat to slišali. Pis.) in da njegovemu jeziku ni para (zakaj se neki sami tako radi učé francoskega, in ga bolj ko svojega čislajo. Pis.); to pa tudi silno priča, kako bolelna je naše dni národna sanjarija. (Na uni strani ste pisali ravno

*) Beseda se tukaj jemlje v pomenu, kakor jo rabijo pisatelji neke znane stranke.

**) Ne vemo, ali je nevednost, ali hudobija kriva, da nas nekteri Nemci Slovence take vidijo.

narobe! Pis.). Slovenskega pismenega jezika s svojimi par besedami Slovenci še sami ne razumejo, in je bil najden še le pred nekoliko leti. To je zares čudno, pa resnično“. Tako modruje učeni (?) literat v nemškem šolskem časopisu. Da so v slovenskem jeziku že pred tisuč leti pisali in v vanj sveto pismo predstavljali in božjo službo v njem obhajali, od tega se učenemu zgodovinarju še ne sanja, nemara, da kaj več vé od staroegiptovskega jezika; kako učeni da so na Dunaji v zemljepisji, se dostikrat prepričamo, ker Ljubljana jim je sedaj na Koroškem, sedaj na Štajerskem itd. Ali od vrednika šolskega časopisa bi pa vendar po pravici tirjali, da bi na drugi strani ne podiral, kar je na prvi stavil, vedi si ga Bog, ali ima tako kratek spomin, ali misli morda, da za njega v Avstriji ni drugih národov razun nemškega in madjarskega? Žalibog, da je ta misel tako globoko vkoreninjena med visokimi in nizkimi! Od takih Nemcev pa Slavjani sploh ničesar ne pričakujejo; ravnopravnost jezika in národa jim je tern v peti, in v ta rog ne trobijo ne le „freie pädagogische Blätter“, temuč tudi drugi nemški šolski listi n. p. „Volkschule“. Njih prenježna skerb je, da bi se nemščina preveč ne zanemarjala, ali med nami še celó ne poginila!

— Gospod Valentin Lah, kaplan v Radolici na Gorenškem vabi (v „Zgodnji Danici“) slovenske mladenče in učitelje v red šolskih bratov. Kdor želi v ta red stopiti, naj se oglasi in posvetuje pri njem.

— Ljubljanski mestni odbor je prečastitega gospoda profesorja dr. Leona Vončina zavoljo njegovih zaslug za duševno omiko mladih obertnikov izvolil za svojega meščana.

— Pretečeno sredo zjutraj je naglo umerl g. Jože Pleiweis, kupec, sploh spoštovan domoljub v Ljubljani. Bil je tudi „Tov.“ podpornik. Bog mu daj večni raj!

Premembe v učiteljskem stanu.

V lavantinski škofiji. Postavljeni in prestavljeni so g. g.: Matija Krasnik, poterj. pripravnik, za podučitelja k sv. Rupertu v Slov. Gorice; Jože Zemlič, podučitelj pri sv. Lenartu pri Veliki Nedelji, k sv. Lovrencu na Dravsko Polje; Jakob Gosnik, podučitelj v Središču, k sv. Lenartu pri Veliki Nedelji; Alojzi Rajšp, podučitelj pri sv. Lovrencu na Dravskem Polju, v Negavo.

Listnica. G. J. P. v U.: Za napev hvala! „Pesmi za mladost“ (Nedvedove) dobé se v Ljubljani pri Giontinetu, pa menda tudi drugod, kjer se prodajajo šolske knjige. — G. A. M. v L.: „Tovarša“ ni za to več k Vam, ker se pri njegovem založniku v Ljubljani niste zanj oglasili. Pri tej priliki prosimo vse č. g. g. naročnike, da naj se o pravem času zglašujejo in naročajo pri „Tov.“ založniku, ne pa pri vredništvu, ker vredništvo nima z razpošiljanjem lista nič opraviti. G. J. D. H. v Lj.: Vi imate pri založništvu 30 kr. shranjenih. — G. Kr. L. v Tr.: „Cvekove pesmi“ so pošlè. — G. P. K. pri sv. Tr.: Po „Polit. Katekizmu“ prašajte v Celovcu.

Odgovorni vrednik:
Andrej Fraprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.